

Via diergezondheidsmanagement naar minimaliseren van antibioticagebruik werkt!

Ervaringen van biologische varkenshouders

Martien Bokma (WLR), Ineke Eijck (Eijck Advies)

december 2014



Achtergrond

In 2011 is onder aansturing van De Groene Weg en de Vereniging Biologische Varkenshouders het project 'Naar minimaliseren van antibioticagebruik in de biologische varkenshouderij' gestart. Het project bouwde voort op de aanpak binnen het Innovatieprogramma Antibioticavrije ketens van het InnovatieNetwerk. Diverse biologische varkenshouders hebben geëxperimenteerd met een 'nieuwe' aanpak van het diergezondheidsmanagement en verdere vermindering van antibioticagebruik op het bedrijf. De resultaten zijn veelbelovend. In deze brochure willen we een aantal opvallende ervaringen van varkenshouders met u delen. Het project wordt nu afgesloten, de waardevolle ervaringen van deelnemers en de ontwikkelde tools zijn voor een ieder beschikbaar: doe er uw voordeel mee!

Een planmatige aanpak als basis

De varkenshouder staat samen met zijn dierenarts en voervoorzichter, en eventueel andere erfbetreders, centraal in de 'systematische' aanpak. Dit noemen we het managementteam (MT) van het bedrijf. Het MT voert samen een knelpuntenanalyse uit, maakt een plan van aanpak, evalueert de uitvoering en stelt waar nodig bij. Het MT wordt daarbij begeleid door een externe (veterinaire) coach.



Ontwikkelde hulpmiddelen

Lopende het project zijn er verschillende hulpmiddelen (tools voor de biologische varkenshouders) ontwikkeld. Deze heeft u wellicht al in uw bezit, maar zijn ook te downloaden (of verkrijgbaar via De Groene Weg):

- Rapport met resultaten van de experimentele fase <http://edepot.wur.nl/282227>
- Waaier met praktische tips en weetjes <http://edepot.wur.nl/321285>
- Flyer voor aanpak van staartbijten <http://edepot.wur.nl/220045>
- Flyer voor aanpak van *Brachyspira pilosicoli* <http://edepot.wur.nl/324490>
- Checklist waterkwaliteit bij biologische varkens <http://edepot.wur.nl/296751>
- Flyer klimaatbeheersing biologische varkenshouderij <http://edepot.wur.nl/327572>
- Deze flyer met ervaringen van deelnemers: <http://edepot.wur.nl/329027>



Ervaringen van varkenshouders

Binnen de keten van De Groene Weg hebben in de afgelopen jaren meerdere varkensbedrijven gewerkt volgens de nieuwe aanpak. Het project is afgerond met een evaluatie onder de verschillende deelnemende bedrijven: de systematische aanpak zal verder worden uitgerold binnen de keten van De Groene Weg. De aanpak heeft bij verschillende bedrijven tot verbetermaatregelen geleid. En in veel gevallen tot een positieve uitwerking op de bedrijfsgezondheid en verdere verlaging van het antibioticagebruik. We zetten enkele ervaringen en tips voor u op een rijtje.



Ervaringen van biologische varkenshouders

Gerealiseerde verbeterstappen (1)



Over gerealiseerde verbeterstappen

Varkenshouder A:

- De driehoek veehouder-dierenarts-voervoorlichter komt nu enkele keren per jaar bijeen en zo worden problemen voorkomen. Dat werkt prima!
- De grote stap is gemaakt bij de vleesvarkens: er wordt nu onbeperkt start-, run- en afmestkorrel gevoerd, de bakken komen niet meer leeg. Voorheen begon het staartbijten vanaf 50 kg, het is nu altijd rustig en er komt geen staartbijten meer voor.
- Het probleem met Streptokokken is sterk verminderd. We gebruiken nog steeds Mistral (een kleipreparaat) in de kraamstal bij de biggen, op castratiewonden en bij de vleesvarkens voor het laden: dan is er veel minder vechten.
- Het antibioticagebruik is enorm gezakt, er worden geen koppelbehandelingen meer ingezet. In plaats daarvan wordt nu speenkorrel doorgegeven na het spenen, en dat werkt heel goed. De zeugen staan nu los bij het werpen, dat geeft veel meer rust, er komt ook geen uierontsteking meer voor. Het doodliggen valt mee, iets meer uitval bij de biggen, maar er worden nu ook veel meer biggen geboren.
- De groei van het bedrijf heeft in het verleden ongemerkt voor problemen gezorgd. Samen met de adviseurs zijn de problemen aangepakt en loopt alles nu heel goed!



Varkenshouder B:

- Er is een structureel driehoeksoverleg ingezet met alle adviseurs: omdat alles goed loopt wordt dat teruggebracht van 4x naar 2x per jaar.
- Met de externe coach is gewerkt aan de arbeidsorganisatie. Het was heel zinvol om de brij aan activiteiten te ordenen en in te delen in dagelijks-wekelijks-maandelijks-jaarlijks. En dan vervolgens een weekplanning op het bord in de stal over te nemen. Er is een vast werkoverleg ingesteld op maandagochtend, waarop de planning van de week wordt besproken en een klussenlijst wordt gemaakt. Er wordt niets vergeten, op het eind van de dag moet het planbord leeg zijn: dit geeft veel rust en arbeidsplezier!
- De ziektedruk is drastisch verlaagd, door verandering van entschema en door aanpassingen in de routing (niet meer via kraamstallen naar de vleesvarkens!).
- Het drinkwatersysteem is aangepast: onder andere overgestapt van lagedruk naar hogedruk op de leidingen; aan het einde van de waterleidingen zijn spuikransen gemonteerd om na iedere ronde door te spoelen.
- Wat gereedschappen betreft wordt nu gewerkt met een kleurensysteem per stal. Ook laarzenreinigers en ontsmettingsbakken per afdeling.
- Op advies van het MT zijn klimaataanpassingen doorgevoerd: de luchtinlaten zijn aangepast (minder weersinvloeden), er zijn flappen in de put aangebracht, de biggennesten zijn tochtvrij gemaakt en er zijn onderkomens voor de varkens gemaakt. Staartbijten is helemaal verdwenen.

Kraamstalbeleid

Diverse varkenshouders hebben tijdens het project hun kraamstalmanagement verbeterd. Belangrijk is dat de aanpassingen onder de biologische regelgeving zijn toegestaan. Biggen moeten in de kraamfase kunnen leren van de zeug en buitenuitloop hebben.

Als perspectiefvolle maatregelen zijn genoemd:

- Waar nodig gebruik maken van een 'surrogaat' zeug
- Bijvoeren van biologische kunstmelk in het kraamhok
- Fokken op minder grote tomen (ketenaanpak nodig)

Ervaringen van biologische varkenshouders

Gerealiseerde verbeterstappen (2)



Over gerealiseerde verbeterstappen

Varkenshouder C:

- We zijn gestopt met het structurele driehoek overleg veehouder-dierenarts-voervoorlichter. De scherpte ging er uit. In plaats daarvan nu 1x per jaar een evaluatiegesprek met elk van de bedrijfsadviseurs afzonderlijk, om de speerpunten voor het komende jaar te bespreken. Incidenteel waar nodig komen bedrijfsadviseurs samen op het bedrijf.
- We denken na over een gerichte scholing van de medewerker in de kraamstal, om de uitval te verlagen. Het gaat zich richten op adequate verzorging van de biggen, herkennen van symptomen bij de zeug (bv. hard uier) en hoe daarop te anticiperen.
- De klauwproblemen zijn verminderd, doordat de vloeren van de uitlopen bij de zeugen zijn opgeruwd en structureel kalk wordt toegepast bij de voerstations.
- We hebben met genetica geëxperimenteerd: de inzet van een PIC eindbeer lijkt goed uit te pakken. Opvallend is het betere gedrag van de dieren in de vleesvarkensstal: rustig, minder schrikkerig, robuuster, blijven dooreten als het even wat minder gaat en zijn nieuwsgierig. Voeropname en groei lijken prima. Het eerste koppel moet nog worden afgeleverd en dan volgt een evaluatie met o.a. de fokkerijadviseur.
- Het vaccinatieregiem is in overleg met dierenarts en een adviseur van een farmaceut aangepast: we vaccineren alleen nog tegen APP en PRRS in het halve jaar dat het risico op langaandoeningen het grootst is (aug-dec). Mede om de vaccinatiekosten te reduceren, maar zonder dat het risico op ziekten toeneemt en de productie gelijk blijft.

Varkenshouder D:

- De driehoek varkenshouder-dierenarts-voervoorlichter komt niet structureel bij elkaar, alleen als er problemen zijn. Wel een strak gestructureerd weekoverleg en opschrijven van activiteiten voor de volgende week: dat werkt erg goed.
- De vloeren in de kraamhokken zijn vernieuwd: uitgevoerd met vloerverwarming en glad, makkelijk te reinigen en geeft geen beschadigingen meer. We gebruiken nog steeds een kleipreparaat in de kraamstal, om de biggen snel te laten opdrogen en te voorkomen dat zeugen uitglijden. Ieder kraamhok heeft een driehoekig biggenest, uitgevoerd met plafond(klep) en warmtelamp en tochtvrij gemaakt met doorzichtige flappen. De kraamhokken zijn geïsoleerd. Na spenen (weghalen van de zeugen) wordt van 4 kraamhokken een groepshok gemaakt en 1 heel kraamhok wordt afgedekt met doorzichtige platen als biggenonderkomen (als 'noodoplossing': de biggen kiezen er anders voor om bij elkaar te gaan liggen in 1, natuurlijk veel te klein, biggenest).
- De biggen worden op 2 dagen leeftijd geënt tegen mycoplasma, het klimaat is aangepast om tocht te voorkomen en met diagnostiek (bloed/speeksel) wordt indien nodig het entschema aangepast. De APP-uitbraken zijn verdwenen.
- De kwaliteit van het drinkwater is verbeterd: bronwater is vervangen door leidingwater, de lagedruk is vervangen door hogedruk en vanwege Salmonella is het water aangezuurd.
- We gaan voortaan de eigen opfok doen (zuivere Yorklijn), gaan verder met York-York kruising en in de toekomst worden we wellicht helemaal gesloten.
- We zijn veranderd van dierenarts en van voerleverancier: over beide adviseurs zijn we nu goed tevreden.



Ervaringen van biologische varkenshouders

Over alternatieven voor antibiotica en de ketenregie



Over alternatieven voor antibiotica

Enkele bedrijven hebben geëxperimenteerd met alternatieve middelen of hebben plannen daarvoor, anderen zien er niets in. We delen enkele (eerste) ervaringen met u:

- We gebruiken Uterale in de kraamstal om de baarmoeder beter te laten samentrekken: zeugen komen nu beter op de melk.
- We doen mee met een proef waarbij BioAktief (van Topturn) aan het drinkwater van biggen en vleesvarkens en aan het voer van zeugen wordt toegevoegd. Bij de zeugen lijkt de gezondheid te verbeteren, de biggen starten makkelijker op en er is minder druk op het uier. De spendip op dag 4-5 na spenen lijkt minder.
- We gebruiken nog steeds Mistral (een kleiprodukt) in het kraamhok om o.a. Streptokokken tegen te gaan. [noot redactie: met het gebruik van biologische meel in de kraamstal zijn ook goede ervaringen opgedaan]
- Toen de gezondheid op een dieptepunt was hebben we met verschillende middelen geëxperimenteerd (kalk in het kraamhok, koolstof voor de darmgezondheid, humuszuur om de melkproductie te stimuleren). Deze hebben onvoldoende zichtbaar aan herstel bijgedragen. Maar, als de gezondheid stabiel is, werkt het mogelijk wel.
- We voeren elke dag kuilvoer bij om de darmgezondheid te bevorderen. Heeft ook een positieve werking tegen staartbijten.
- We voeren zeugen geplette tarwe bij, dat bevalt goed. Ze lijken beter verzadigd, ogen gezonder en zijn fitter bij afbiggen. Vleesvarkens krijgen het de dag voor afleveren: zijn dan rustiger.
- Ik wil graag ervaring opdoen met knoflook om de APP-druk beheersbaar te houden en zo het antibioticagebruik verder te verlagen.
- Ik heb er niets mee en ga er ook niets mee doen.

... en over focusgebieden voor toekomstig onderzoek

- Ontwikkeling van een robuust varken, geschikt voor de biologische houderij
- Het managen van grote groepen beren
- Pijnbestrijding na castratie
- Individuele dierherkenning en voeren op dierniveau
- Verbeteren darmgezondheid (o.a. geplette tarwe)
- Mest geschikt maken voor biologische akkerbouw, dus zonder residuen van synthetische dierbehandelingsmiddelen
- Terugdringen fosfaat
- Geen mening, er is al heel veel onderzocht

Over de keten(regie)

De ondersteuning van de bedrijven door de ketencoördinator van De Groene Weg wordt door de verschillende respondenten als prima bestempeld: goede terugkoppeling van keteninformatie, persoonlijke uitleg en begeleiding.

Als aandachtspunten voor de keten om op te pakken zijn genoemd (de eerste twee het meest frequent):

- Fokken met andere rassen, die robuuster zijn (met goede slachtkwaliteit en goede groei). Fokken met rassen die smaakvoller zijn.
- Actieve rol van de keten in communicatie naar consument over de positieve kanten van de biologische varkenshouderij.
- Grotere rol van de keten in afzet naar supermarkten (binnenlandse markt).
- Afstemming tussen schakels bevorderen (fokker-vermeerderaar-mester).
- Bonus-malussysteem (de hoogste gebruikers in antibiotica strakker en niet vrijblijvend begeleiden).
- Tools aanleveren aan haar leveranciers.



Tot slot

Deze brochure is tot stand gekomen met financiering van het ministerie van Economische Zaken in het kader van het beleidsondersteunend onderzoek, Programma Voedsel, Dier en Consument (BO-22.02-001-003). Het vormt de eidevaluatie met deelnemende varkenshouders van de demonstratiefase van het project 'Naar minimalisering van antibioticagebruik bij biologische varkens'. De auteurs danken alle deelnemende varkenshouders voor hun inzet en de bereidheid om ervaringen te delen met collega's.